

DE STAD TUSSEN K A R A O K E EN KARAKTER

‘Hebben steden een kleur?’ vroeg het Duitse spoorwegtijdschrift *mobil* enige jaren geleden aan zijn lezers (*mobil*, 04/2005). De enquête leverde een volmondig ‘ja’ op. Wat bleek? New York was geel, Londen rood, Parijs blauw en Berlijn groen. Onbewust spelen kleuren in ons beeld van steden een grote rol: gele taxi’s, gele schoolbussen, gele borden en gele lichten in de wolkenkrabbers maken New York tot een gele stad. De journalist van *mobil* kwam dan ook tot de slotsom: ‘Kijk naar de kleuren – en ontdek het levensgevoel van de stad’. Hoe kort door de bocht deze uitspraak ook is, er zit een kern van waarheid in.

Stedenexperts, van geografen tot *consultants*, leggen steeds meer nadruk op de psychologische kant van het stadsleven. Steden verschillen niet alleen van karakter, ze roepen ook uiteenlopende beelden op. Naast de stad van de gebouwen bestaat er blijkbaar zoiets als ‘de stad tussen de oren’.

Over de beeldvorming en beleving van steden is de laatste tijd het nodige gepubliceerd, vooral in de context van de toenemende concurrentie tussen metropolen om de gunst van bewoners, bedrijven en bezoekers. Zo betoogt Richard Florida in zijn nieuwste boek *Who’s Your City?*, dat de persoonlijkheidsverschillen

Gert-Jan Hospers

Prof. dr Gert-Jan Hospers is bijzonder hoogleraar City- en regiomarketing aan de Radboud Universiteit Nijmegen en doceert Economische geografie aan de Universiteit Twente.

tussen steden bepalen waarom we ons in de ene stad wél en in de andere stad niét thuis voelen. Martina Löw schrijft in *Soziologie der Städte* over het belang van beelddragers (zoals gebouwen en foto’s) in de wedloop tussen steden. In *The Art of City Making* presenteert Charles Landry de stad als een levend kunstwerk, dat een beroep doet op al onze zintuigen. In *Jane Jacobs: Urban Visionary* laat Alice Sparberg Alexiou het grote publiek ten slotte kennismaken met het werk van stadsfilosofe Jane Jacobs, die weinig ophad met hoogdravende visies op de stad en juist pleitte voor betrokkenheid bij de eigen buurt.

De profeet is evangelist geworden

Hierna volgt een bespreking van de vier boeken en hun sterke en zwakke kanten. De boeken liggen op het terrein van de geografie en sociologie, maar hebben enkele bestuurskundige implicaties. Op basis van de boekbesprekingen identificeer ik een viertal spanningsvelden in het beleidsmatige en bestuurlijke debat over de stad: (1) mobiliteit versus geworteldheid, (2) beeld versus werkelijkheid, (3) sturing versus facilitering en (4) karaoke versus karakter.

Wie is je stad?

Bij bestuurders is de Amerikaanse professor Richard Florida geen onbekende. Zijn bestseller *The Rise of the Creative Class* uit 2002 inspireerde tal van gemeenten tot een beleid gericht op het aantrekken van creatieve geesten, zoals kunstenaars, designers en wetenschappers. In zijn nieuwe boek *Who's Your City?* wil Florida zijn creatievelasstheorie naar de gehele bevolking uitbreiden. Zijn stelling is dat ons geluk afhangt van wat we doen, met wie we dat doen en waar. En dat laatste aspect krijgt nog veel te weinig aandacht, aldus Florida, want de plek waar we wonen, bepaalt vaak wat voor werk we hebben en welke personen we ontmoeten. Daarmee is het kiezen van een stad 'de belangrijkste beslissing van je leven'. Florida heeft de ambitie zijn lezers bij die keuze te helpen en komt als een echte *self-help-book*-auteur met een tienstappenplan. Hij doorspekt zijn verhaal bovendien met *oneliners* en ervaringen uit zijn persoonlijke leven. De profeet lijkt een evangelist geworden.

De eerste twee delen van *Who's Your City?* suggereren aan de hand van cijfers en kaarten dat de wereldeconomie een strijdtoneel is van niet meer dan veertig megaregio's die samen goed zijn voor 66 procent van de economische activiteit. Florida definieert zo'n megaregio arbitrair als een grootstedelijk gebied met een diversiteit aan innovatieve bedrijvigheid. Binnen Europa identificeert hij de *fake* regio *Am-Brus-Twerp* als één van die vitale kernzones, zeg maar de Benelux met een aantal uitlopers. Interessanter en relevanter dan die speculatieve cartografie is deel drie van het boek waarin Florida op zoek gaat naar 'de geografie van het geluk'. Uit de *Place and Happiness Survey* die zijn team onder meer dan 27.000 Amerikanen gehouden heeft, komt naar voren dat de kwaliteit van de woonplaats inderdaad een grote bijdrage levert aan het geluksniveau. De respondenten hechten de meeste waarde aan de esthetische kant van een gemeente (stadsbeeld, parken, wandelpaden) en de openheid van de bevolking, mits de basisvoorwaarden (goede scholen, veiligheid, betaalbare huizen) op orde zijn. Uit de enquête blijkt verder dat een derde van de Amerikanen niet tevreden is met zijn woonplaats. Florida wil die mensen graag helpen en leent daartoe uit de psychologie vijf persoonlijkheidstypen om steden te kunnen karakteriseren. Florida betoogt dat mensen het gelukkigst worden als ze naar een stad verhuizen die bij hun aard past. Anders gezegd, als je neurotisch aangelegd bent, dan is New York een slimme keus, terwijl rustige mensen zich waarschijnlijk meer in Pittsburgh thuis zullen voelen. In deel vier van het boek kijkt Florida naar de woonwensen per leeftijdscategorie, zodat de lezers voor zichzelf kunnen nalopen of ze in de juiste gemeente wonen of moeten

verhuizen naar een betere plek. Kortom: wie is je stad?

Florida's boek is een interessante, maar gewaagde bijdrage aan het debat over de stad. Als het inderdaad zo is dat veertig megaregio's de wereldeconomie domineren, wat betekent dat dan voor al die 'gewone' steden en streken die er geen deel van uitmaken? De relatie tussen geluk en woonplaats die Florida legt, is origineel en nodigt uit tot nadenken. Het boek gaat er echter als vanzelfsprekend vanuit dat iedereen in de stad wil wonen. Maar in de praktijk zijn steeds meer mensen 'domweg gelukkig op het platteland' (Sikkel en Witter, 2007). Daarnaast geeft Florida niet aan wat zijn resultaten impliceren voor het beleid. Wat zou een lokale overheid bijvoorbeeld kunnen doen om het geluk van haar inwoners te vergroten? Of moet ze zich daarmee niet inlaten? Verder moet de lezer goed beseffen dat het boek is geschreven vanuit de Amerikaanse situatie, waarin de verhuisbereidheid van burgers veel groter is dan die in Europa. En ook in de Verenigde Staten geldt dat het maar de *happy few* zijn die de middelen hebben om naar de stad te vertrekken waar ze het meest gelukkig denken te worden. Uiteindelijk is het weer Florida's creatieve klasse die zich met dit soort luxeproblemen kan bezighouden. De auteur preekt voor een publiek dat al tot hem bekeerd was.

Stedensociologie

Evenals Richard Florida is de Duitse hoogleraar Martina Löw geboeid door de wereldwijde concurrentiestrijd tussen steden. Mondialisering gaat volgens haar gepaard met toenemende homogenisering, waardoor steden steeds meer op elkaar gaan lijken. Toch blijkt dat sommige steden succesvoller zijn in het aantrekken van nieuwe inwoners,

bedrijven en toeristen dan andere. De verklaring daarvoor zoekt Löw in de inherente verschillen tussen steden. De stad in algemene zin bestaat niet; elke stad is wat ze is geworden en daarmee anders. Daarom heeft Löw haar boek ook niet *Soziologie der Stadt* (stadsociologie) genoemd, maar *Soziologie der Städte* (stedensociologie). In duidelijke taal en aan de hand van voorbeelden van met name grote Duitse steden ontwikkelt Löw een sociologische visie waarin de stad opgevat wordt als een organisme met een eigen karakter en een unieke gevoelsstructuur.

Städtische Eigenlogik

In het eerste deel van het boek geeft Löw een overzicht van de wijze waarop sociologen normaliter omgaan met verschillen tussen steden. In dat kader komen concepten langs als 'stadsgrafie', 'karakter van de stad' en *the local structure of feelings*. Löw introduceert in deel twee een nieuw begrip, namelijk *städtische Eigenlogik* (de eigenlogica van een stad): het geheel aan verborgen en zichtbare structuren en alledaagse uitdrukkingsvormen die een stad uniciteit verlenen, zoals de mentaliteit van haar inwoners, de gebouwen in de stad en de wijze waarop de stad verbeeld wordt in de kunst. Die eigenlogica kan bijvoorbeeld verklaren waarom inwoners van Berlijn vaker achter de metro aan rennen dan mensen uit München en dat terwijl de metro's in München minder vaak rijden. Löw merkt op dat het bijzondere van een stad slechts bestaat in relatie tot de kenmerken van andere steden. Zo kan Frankfurt am Main zich als 'Amerikaanse' stad profileren, omdat

Keulen, Berlijn, Hamburg en Stuttgart dat niét doen. Dat steden juist in deze tijd goed dienen na te denken over hun eigenlogica en daarop gebaseerde *citymarketing*, is de boodschap van deel drie. In de concurrentieslag tussen steden komt het immers aan op het maken van het verschil in de ogen van toekomstige bewoners, bedrijven en bezoekers. Mondialisering en lokalisering gaan daarmee hand in hand. Deel vier over beelden van de stad is wat mij betreft het boeiendste deel van het boek. Löw analyseert welke rol bouwwerken en grafische beelden spelen in een stedelijk imago. Ze laat zien dat zoiets prozaïsch als een Ansichtkaart, advertentie of reisgids van groot belang is voor de beelden die we ons van een stad vormen. In deel vijf worden die inzichten toegepast op de marketingcampagnes van Berlijn en München. Af en toe slaat de auteur door, onder meer als ze op basis van de verschillende poses die figuranten in de advertenties van beide steden aannemen, concludeert dat Berlijn voor seks staat en München voor liefde: 'Op München raak je verliefd, met Berlijn ga je naar bed' (2008: 220). In het laatste deel geeft Löw ten slotte aan dat de analyse van beeldmateriaal meer aandacht zou moeten krijgen in de stedensociologie.

Uit het voorgaande blijkt al dat *Soziologie der Städte* een hoop wetenswaardigheden bevat. Het is typisch zo'n boek dat je er weer bij pakt om een aardige anekdote of treffend citaat over bekende steden op te zoeken. Het boek biedt echter niet alleen *nice to knows*, maar ook *need to knows*. Zonder dat ze het beoogt, geeft Löw *citymarketeers* stof tot nadenken. Gemeenten investeren volop in citymarketing, maar blijven vaak steken in campagnes en slogans die nauwelijks voortborduren op de stedelijke eigenlogica (Hospers e.a., 2008).

Löw laat zien hoe belangrijk het is om oog te hebben voor het unieke karakter van een plek, het lokale DNA en de wijze waarop een stad beleefd wordt. Een van de *eyeopeners* in het boek is dat verhalen, gebouwen, Ansichtkaarten, foto's en andere beeld dragers van alledag het imago van een stad misschien wel meer beïnvloeden dan welke campagne dan ook.

Stadsontwikkeling als kunst

Vanwege de titel van zijn eerste boek *The Creative City* uit 2000 wordt de Engelse consultant Charles Landry vaak in één adem genoemd met Richard Florida. Uit Landry's nieuwe boek *The Art of City Making* (2006) blijkt echter dat beide auteurs een andere kijk hebben op creatieve steden. Florida neemt de woonwensen van de creatieve klasse als vertrekpunt van zijn theorie, terwijl Landry nadenkt over de wijze waarop een stad de creativiteit van al haar inwoners kan stimuleren. Gewone mensen zijn in staat tot buitengewone presentaties, aldus Landry, en het gemeentebestuur kan daarvoor de randvoorwaarden scheppen. Steden doen er goed aan niet de meest creatieve stad van de wereld te willen worden. In plaats daarvan zou hun streven moeten zijn de meest creatieve stad vóór de wereld te worden.

The Art of City Making is een dikke pil, maar goed verteerbaar. De Engelse term *city making* is moeilijk te vertalen, maar komt in de buurt van wat we in ons land stedelijke ontwikkeling of stadsontwikkeling noemen. De eerste twee hoofdstukken van het boek bekritisseren de standaardbenadering van city making, die gericht is op deelaspecten zoals de gebouwde omgeving, lokale economie of sociaal-culturele problematiek. Daartegenover stelt Landry zijn holistische visie: een stad is zowel het

bos als de bomen en voor beide moet je oog hebben om het geheel te kunnen begrijpen. Steden doen bovendien een beroep op al onze zintuigen: we kunnen een stad niet alleen zien, maar ook horen, ruiken, proeven en voelen. Voor Landry is het vertrouwen dat stadsbestuurders stellen in bloedeloze analyses, outputdoelstellingen en indicatoren dan ook onbegrijpelijk. Dat jargon doet geen recht aan de stedelijke complexiteit en dynamiek waaraan Landry de volgende twee hoofdstukken wijdt. Aan de hand van voorbeelden maakt hij duidelijk hoezeer de stad een vat vol tegenstrijdigheden is. Rijkdom en armoede, snelheid en traagheid, verfijning en platheid, ... ze komen samen in de stad. Onder het motto 'van Prado tot Prada' schetst Landry vervolgens hoe de festivalisering en McDonaldisering van de samenleving ertoe bijdragen dat steden van dragers van het culturele erfgoed verworpen tot modeartikelen. Landry ziet weinig in die externe gerichtheid van steden en pleit juist voor aandacht voor de eigen bevolking. In dat verband beschrijft hij interessante projecten, zoals Katha (een organisatie die creativiteit in de sloppenwijken van New Delhi stimuleert) en de CittaSlow-beweging (netwerk van gemeenten die levenskwaliteit centraal stellen). In de laatste drie hoofdstukken geeft Landry zijn visie op de stad als een levend kunstwerk en de generalistische expertise die daarvoor nodig is. Het lokale beleid verdient een grondige heroriëntatie en zou veel meer oog moeten hebben voor de talenten van de eigen bevolking. Landry ziet het als een morele plicht van gemeenten om bij te dragen aan zo'n creatieve stad voor iedereen. Het boek eindigt met tien ideeën om een stad creatiever te maken, ook al benadrukt Landry dat stedelijke ontwikkeling geen formule is, maar een kunst.

Wie op zoek is naar nieuwe ideeën voor lokaal beleid, moet zeker eens grasduinen in *The Art of City Making*. Het boek barst van de inspirerende inzichten en verrassende voorbeelden. Dat is ook niet vreemd, want Landry heeft het geschreven op basis van meer dan tweeduizend (!) interviews die hij gedurende zijn honderden stedentrips heeft gehouden. Landry ziet zichzelf

'Van Prado tot Prato'

als *critical friend of cities* en omschrijft zijn advieswerk als 'stedelijke psychotherapie', maar hij is in wezen gewoon een consultant die geld wil verdienen (Dijksterhuis, 2008). Met die informatie in het achterhoofd, kun je *The Art of City Making* ook zien als een *best practice*-gids die gemeenten een voorproefje geeft op het advieswerk dat Landry kan leveren. Het boek mist een analytisch kader en na vierhonderd bladzijden kun je het woord 'creativiteit' even niet meer zien. Dat neemt niet weg dat het boekwerk de lezer enthousiasmeert en optimistisch stemt over de toekomst van onze steden. Er is hoop voor elke stad en haar inwoners.

Stadsfilosofe Jane Jacobs

De laatste twee jaar staat het werk van de Amerikaans-Canadese stadsfilosofe Jane Jacobs (1916-2006) volop in de belangstelling. Ook Florida citeert haar uitgebreid in zijn *Who's Your City?* Ironisch genoeg heeft die interesse voor Jacobs vooral te maken met haar dood in 2006. Nu er van haar niets meer te vrezen is, wordt ze geprezen als 'luis in de pels van de stedenbouw', 'kampioen van de stedelijke vernieuwing' en 'diva

De stad als organisme

van de diversiteit' (Hospers, 2007). Tijdens haar leven stond Jacobs echter bekend om haar ongezouten mening over stedelijke vraagstukken. Ze leverde forse kritiek op bestuurders en planners die volgens haar louter in bakstenen dachten. Voor Jacobs bestond een stad uit mensen, hun dromen en hun gedragingen – en de overheid moest zich daar vooral niet te veel mee willen bemoeien.

Jane Jacobs: Urban Visionary verscheen kort na het overlijden van Jane Jacobs. De auteur van het boek, de Amerikaanse journaliste Alice Sparberg Alexiou, heeft Jacobs nooit ontmoet. Toch is ze erin geslaagd een boeiende biografie over haar heldin te schrijven. Alexiou vertelt in elf hoofdstukken hoe Jacobs zich haar hele leven in woord en daad heeft ingezet voor de steden, stadsbuurten en hun bewoners. Als jonge vrouw uit de provincie verpandde Jacobs haar hart aan het stadsleven in New York. Ze begreep weinig van het maakbaarheidsdenken uit die tijd, waarin levendige stadswijken moesten plaatsmaken voor megaprojecten zoals zakencentra, snelwegen en wolkenkrabbers. Toen ook haar eigen Greenwich Village daarvan het slachtoffer dreigde te worden, nam Jacobs de pen ter hand. Niet gehinderd door stedenbouwkundige kennis schreef ze *The Death and Life of Great American Cities* (1961). Het boek sloeg in als een bom, want Jacobs zag een stad als een organisme met een unieke levensloop. Een vitale stad was voor haar een 'federatie van buurten' met in elke buurt functiemenging, korte bouwblokken, verschillende

typen gebouwen en een diverse bevolking. In zo'n stad vormen de straten de 'levensaders', voelen mensen zich thuis en kunnen ze het 'straatballet' opvoeren dat het stadsleven zo dynamisch maakt. Jacobs zette haar woorden ook om in daden. In New York leidde ze demonstraties en buurtprotesten tegen de gemeente, waarbij ze tot twee keer toe werd gearresteerd. De activistische houding van Jacobs bleek ook uit haar protest tegen de Vietnamoorlog, dat ze kracht bijzette door met haar gezin na dertig jaar New York voorgoed naar Toronto te verhuizen. Hoewel Jacobs het niet altijd met het gemeentebestuur eens was, bleef de Canadese metropool voor haar een toonbeeld van een vitale stad: 'New York zoals het ooit was'. In de loop der jaren werkte Jacobs haar visie op steden uit in *The Economy of Cities* (1969) en *Cities and the Wealth of Nations* (1984), waarin ze betoogde dat steden de motor achter economische ontwikkeling vormen. Daarna schreef ze enkele sociaaleconomisch getinte boeken. Intussen bleef Jacobs betrokken bij het wel en wee van haar buurt The Annex. Tot haar dood toe, zo eindigt Alexiou het verhaal, bleef Jacobs die typisch Amerikaanse stedeling met een optimisme dat neigt naar naïviteit. *Jane Jacobs: Urban Visionary* is een boek dat je in één ruk uitleest. Alexiou schrijft goed en heeft ook voor de doorgewinterde Jane Jacobs-fan nieuw materiaal te bieden. De biografie slaagt erin de kern van het werk van de stadsfilosofe in zo'n tweehonderd bladzijden samen te vatten. Wel is het jammer dat Alexiou acht van de elf hoofdstukken aan Jacobs' tijd in New York wijdt, terwijl Jacobs het merendeel van haar werk in Toronto schreef. Vooral de boeken na de *urban trilogy* komen er bekaaid af. De kritiek van Alexiou dat Jacobs het stadsleven romantiseerde en

nauwelijks oog had voor de multiculturele problemen van de grote stad is terecht. *Jane Jacobs: Urban Visionary* maakt duidelijk hoe belangrijk het is om theorieën altijd in de context van hun ontstaansgeschiedenis te plaatsen. Voor Jacobs geldt in elk geval dat haar stadsfilosofie voor een groot deel autobiografisch geïnspireerd is.

Spanningen in het stadsdebat

Het moge duidelijk zijn dat de stad weer helemaal terug is op de internationale onderzoeks- en beleidsagenda. De belangstelling voor steden als studieobject zal waarschijnlijk alleen maar toenemen nu sinds vorig jaar meer dan de helft van de wereldbevolking stadsbewoner is (Brown en Brown, 2008). De vier besproken boeken laten zien dat het verschijnsel 'stad' allerlei metaforen oproept, met name in de psychologische en biologische sfeer. Opvallend is hoe vaak de stad in de literatuur letterlijk wordt gepersonifieerd: steden zouden een organisme zijn (Jacobs) met een eigen biografie (Löw) en persoonlijkheid (Florida) die behoefte kan hebben aan psychotherapie (Landry). De genoemde auteurs mogen het dan in grote lijnen eens zijn over de aard van steden, ze verschillen sterk van mening over de vraag waarop de stad zich zou moeten richten en welke rol de overheid daarbij kan vervullen. In feite zien we hun uiteenlopende opvattingen terugkomen in het beleidsmatige en bestuurlijke debat over de stad. Ik zie daarin een viertal spanningsvelden: (1) mobiliteit versus geworteldheid, (2) beeld versus werkelijkheid, (3) sturing versus facilitering en (4) karaoke versus karakter.

Om te beginnen is het de vraag of steden zich vooral op nieuwkomers moeten richten of de bestaande bevolking als uitgangspunt dienen te nemen. Gaat

het meer om de mobiliteit van mensen of is het geworteld zijn op een bepaalde plek juist belangrijk? Florida en Löw wijzen op de toenemende concurrentie tussen steden en kiezen duidelijk voor mobiliteit als de dominante trend. Landry en Jacobs zien het daarentegen als taak van het stadsbestuur om eraan bij te dragen dat inwoners zich in hun stad kunnen ontplooiën en er zich thuis voelen. De waarheid ligt natuurlijk ergens in het midden, maar misschien is een keuze voor de bestaande bevolking nog wel het slimst. Het is immers moeilijk voorstelbaar hoe je vitale steden kunt creëren als je vertrouwt op een hypermobile creatieve klasse die met Florida's *self-help book* in de hand kijkt of het gras in een andere stad nog

Mobiliteit als dominante trend

groener is. Voor een duurzame stedelijke ontwikkeling heeft een gemeente meer aan een bevolking die betrokken is bij de stad, de intentie heeft om er te blijven en à la Jacobs bereid is te investeren in de buurt.

Daarnaast roepen de besproken boeken de vraag op of het debat over steden niet te veel op basis van een vertekend beeld van het stadsleven wordt gevoerd. Wie leest over steden, komt vrijwel altijd de *usual suspects* tegen. Florida beperkt zich tot maar veertig megaregio's in de wereld, Löw heeft het over Berlijn, München en andere grote Duitse steden, terwijl Jacobs niet veel verder kijkt dan New York. Het merendeel van de mensheid woont echter in een provincieplaats, die maar weinig gemeen heeft met de metropolen die de auteurs als toonbeeld opvoeren. Tussen

het beeld in de literatuur en de werkelijkheid van alledag gaapt nog een grote kloof. Wat kan een wethouder uit Assen, Den Helder of Heerlen bijvoorbeeld met de succesvolle ervaringen die zijn opgedaan met citymarketing in Berlijn, München en New York? Het is hoog tijd dat stedenexperts meer aandacht besteden aan de mogelijkheden en problemen van 'de gewone stad'. Landry doet daarvoor een eerste aanzet door ook originele beleidsinitiatieven uit kleinere plaatsen in zijn verhaal mee te nemen.

Verder nodigen de boeken uit tot een bestuurskundige reflectie op de rol van de overheid in stedelijke ontwikkeling: moet de gemeente sturend of faciliterend optreden? Florida en Löw zwijgen hierover, maar suggereren dat de gemeente dient te sturen in het aantrekkelijker maken van de stad. Zo beschouwen zij het als een gemeentelijke taak om te investeren in citymarketing en de esthetische kant van de stad. Landry en Jacobs zijn explicieter over de overheidsrol en gaan uit van het motto van Hippocrates: 'Als je niet kunt helpen, schaad dan alsjeblieft niet'. Beide auteurs vinden het een morele plicht van de overheid om aan te sluiten bij de wensen van de stadsbewoners. Als pleitbezorger van de 'creatieve bureaucratie' daagt Landry de gemeente vooral uit bij zichzelf te rade te gaan, terwijl Jacobs zich sterk maakt voor 'liefdevolle verwaarlozing'. Misschien is zowel sturing als facilitering wel van belang: voor het aantrekken van nieuwe bewoners, bedrijven en bezoekers kan een gemeente sturend optreden, maar voor de lopende zaken in de stad is facilitering een beter idee.

Ten slotte blijft de lezer na lezing van de boeken zitten met de vraag hoe het

toch komt dat er zoveel kopieergedrag is onder steden. Zo heeft elke gemeente in ons land die een beetje mee wil tellen, een floridaans beleid gericht op creatieve broedplaatsen zonder zich af te vragen of de stad in kwestie er behoefte aan heeft. Als de deskundigen (met Löw en haar concept van de *städtische Eigenlogik* voorop) gelijk hebben dat elke stad anders is, ja zelfs een andere persoonlijkheid heeft, hoe komt het dan dat bestuurders zich telkens laten leiden door best practices uit andere steden? Wat werkt in Toronto is niet per se geschikt voor Hengelo. De verklaring van deze paradox moeten we waarschijnlijk zoeken in het *me too*-gedrag van stadsbestuurders. Het is blijkbaar lastig om weerstand te bieden tegen de laatste mode en je rug recht te houden. Jammer, want als de besproken boeken iets duidelijk maken, dan is het wel dat steden beter kunnen voortbouwen op hun karakter dan mee te doen met karaoke.

Literatuur

- Brown, J. en D. Brown, *501 steden*, Kosmos, Utrecht, 2008.
- Dijksterhuis, E., *Slimme Steden: van Antwerpen tot Zürich*, Business Contact, Amsterdam, 2008.
- Florida, R., *Who's Your City? How the Creative Economy is Making Where to Live the Most Important Decision of Your Life*, Basic Books, New York, 2008.
- Hospers, G.J., F.W.M. Boekema en A. Lombarts, *En nu aan de slag met citymarketing! Een leidraad voor de praktijk*, Nicis Institute, Den Haag, 2008.
- Hospers, G.J., *Jane Jacobs: filosoof van stad, economie en samenleving*, Karmac, Lelystad, 2007.
- Landry, C., *The Art of City Making*, Earthscan, Londen, 2006.
- Löw, M., *Soziologie der Städte*, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 2008.
- Sikkel, M. en M. Witter, *Domweg gelukkig op het platteland. Stadsmensen over het buitenleven*, Bert Bakker, Amsterdam, 2007.
- Sparberg Alexiou, A., *Jane Jacobs: Urban Visionary*, Rutgers University Press, Piscataway, New Jersey 2006.